

Významný dar kolekce zkamenělin Muzeu Českého krasu

Museum of the Czech Karst was donated an important collection of fossils

Petra Přidalová¹

Abstract

This year, the Museum of the Czech Karst received in an important collection of fossils from the Paleozoic sediments of the Barrandian area (Prague Basin). The collection by Štěpán Rak donated to the Museum consists of altogether 11,005 specimens with fossils of Ordovician, Silurian and Devonian age.

Mecenášství, nebo-li dnes tak používané sponzorství, tedy to nefinanční, bylo dosti v módě především v předminulém století, kdy vznešení aristokrati častokrát podporovali různé instituce, muzea nevýmaje. Například Muzeum Království Českého – dnes Národní muzeum v Praze – je jednou z mnoha institucí, která de facto vznikla díky sponzorským darům, především pak její rozsáhlé kolekce. Cestovatelé, dobrodruzi a sběratelé všeho druhu věnovali své úlovky do etnografických sbírek, různých oblodárií či jiných více, či méně smysluplných expozic. Podobně v době Rakouska-Uherska věnovali zejména německy mluvící donátoři svoje nálezy do ústředního muzea mocnářství ve Vídni. Když dnes procházíme paleontologickou expozici „Naturhistorisches Museum“ v jeho honosné budově ve Vídni, připadáme si v některých jejích částech jako v muzeu okolí Berouna.

Regionální muzea, která u nás začala postupně vznikat od 60. let 19. století, ale byla vždy na úbytě. Málokdo jim věnoval svou pozornost, natož své nálezy! Občas – stejně tak tomu bylo v případě našeho Muzea Českého krasu – se najde nějaký dobrodinec, který ve víru úklidu na půdě narazí na jakýkoliv přebytný „vercajk“, starou pračku, nůši, nástroj, který v lepším případě souvisí alespoň zdánlivě se sběrnou oblastí daného muzea a donese nám jej k posouzení.

Správně vyplněný přejímací doklad je pak jediným důkazem a nositelem informací, odkud ten který předmět pochází, co ale zapsáno není, je příběh, příběh a historie samotného předmětu. Jsou také muzea, kterým se v depozitářích vrší více méně totožné předměty, které od sebe odlišují jen roky výroby (většinou jde o výrobu ruční) a styl zhotovení. Občas se také stane – a toho jsem byla několikrát svědkem – že se lidé na dnech otevřených dveří, dnů s paleontologem a jiných akcí pro veřejnost, opatrně nakloní k odborníkovi na danou oblast a až všichni odejdou spustí starou známou písničku, za kolik byste jako ten či onen předmět byli ochotni odkoupit...

Nechci jen žehrat na nedoceněnost a v jistém slova smyslu také nezáměr lidí, kteří často věci ze svých chalup, půd a sklepů raději vyhodí, chtěla bych se zde zmínit o jedné z mnoha výjimek. Několik soukromých sběratelů z okolí Berouna, především sběratelů hornin a zkamenělin, v několika posledních dekádách věnovalo muzeu úžasné nálezy ze svých kolekcí, a to zcela nezištně. Mezi mnoha z nich vystupují jména jako pan Zbyněk Vyskočil, kdy po jeho úmrtí věnovala do našeho sbírkového fondu jeho kolekci paní M. Vyskočilová.

Za zmínku jistě ale stojí pan František Janouš, který našemu muzeu věnoval nejvýznamnější exemplář celé naší rozsáhlé kolekce – 11 cm dlouhou fosilii *Carbotripura kukalovae* – která se stala centrem zájmu mnoha odborníků a dosud není její taxonomická – tedy systematická – příslušnost uspokojivě vysvětlena. Stejný donátor nám v roce 2016 nezištně věnoval také 106 kusů nádherných výbrusů především železitých křemenů, chalcedonů, septárií z okolí Hořovic a Jinců, leštěné korály z Koněprus či hlavonožce z lomu Kosov. Muzeum Českého

Obr. 1. Ordovičtí trilobiti letenského souvrství z okolí Berouna. Foto Š. Rak.

Fig. 1. Ordovician trilobites from the Letná Formation from Beroun vicinity. Photo by Š. Rak.

krasu – podobně jako např. Česká geologická služba v Praze – explicitně označuje krabice s nálezy podle kolekcí, resp. podle nálezců, máme tedy celou řadu, rámcově desítky krabic s popisem *Coll* a se jménem daného člověka.

Rok 2016 se stal z hlediska donace vzorků zkamenělin významným rokem. Paleontolog Muzea Českého krasu Mgr. Štěpán Rak, který zde pracuje již sedmým rokem a sbírá zkameněliny od svých šesti let, se rozhodl, že svou celoživotní kolekci věnuje právě organizaci, kde pracuje, a to zcela nezištně. Jako jeden z mála sběratelů – z nichž mnozí vystavovali své unikátní nálezy na několika výstavách v našem muzeu – sbírá veškeré zástupce pravěkých živočichů i rostlin, není tedy jen „lovcem“ trilobitů, jako valná většina z nich. Bohudík. Jeho kolekce je tedy uceleným komplexem dlouhodobě sbíraných fosilií a jasnou ukázkou pestrosti života na dané lokalitě.

Během svého života sbíral snad od paseckých břídlíc na vrchu Tok, přes jinecké a skryjské kambrium, ordovik, silur, devon, karbon v okolí Kladna, Tuchlovic, i Brna, přes juru a křídlo na j. Moravě, třetihorní ježovky a ryby u Novomlýnských přehrad a Hustopečí až po čtvrthorní obratlovce v Javoříčských jeskyních. Nikdy se nevyhýbal žádné terénní zkušenosti a vždy, pokud byla možnost, získával nové zkušenosti od odborníků. Nebo sám s nutným povolením

¹ Muzeum Českého krasu, Husovo nám. 87/88, 266 01 Beroun; petra.pridalova@muzeum-beroun.cz
Český kras (Beroun), XLII (2016), 69–70, 2 obr.
© Muzeum Českého krasu, p. o., Beroun
ISSN 1211-1643
ISBN 978-80-87708-08-8

podnikal výzkumné práce v terénu. Jeho oblíbenou oblastí – zájmem a vědeckou náplní – jsou především křemence a pískovce letenského souvrství. Právě z těchto sedimentů, nesmírně tvrdých a poměrně skoupých na fosilie, nasbíral za více než 20 let kolem 1500 exemplářů.

V jeho kolekci nejsou zbytečně duplicitní kusy, které ve finálním důsledku jen uměle zvyšují počet sbírkových předmětů, ale vědecky jsou nadbytečné. Sběr Š. Raka, který se po celou svou sběratelskou „kariéru“ soustředil především na území Českého krasu a Barrandienu, celkově navštívil stovky lokalit a co víc, za dlouhá léta se mu podařilo objevit celou řadu buď zcela nových a nebo znovuobjevit mnoho lokalit, které byly považovány od dob Joachima Barranda za ztracené. Jedná se pak především o naleziště v křemencích a prachovcích letenského souvrství, o silurské lokality s vápenci kopaninského souvrství a v neposlední řadě také o četná naleziště s faunou ze zlíčovských vápenců. Mezi pravděpodobně nejzajímavější – především, co se odborné stránky týče – nálezy z kolekce Š. Raka patří jistě rozsáhlé sběry právě z křemenců letenského souvrství, kdy jsou pečlivě mapovány výskyty veškeré doprovodné fauny, dále velmi rozsáhlé sběry ze sliveneckých vápenců nebo dalejsko-třebotovských vrstev.

Největší část sběru pochází z okolí Prahy, Berouna a okolí, pokrývá tedy dokonale sběrnou oblast našeho muzea a doplňuje sbírkový fond. Š. Rak kromě přesných popisů lokalit průběžně zpracovává mapky a GPS souřadnice lokalit, aby byla jejich pozice navždy uchována a nedošlo k omylům. V dřívějších dobách totiž nebývaly lokality explicitně popsány a dnes jsou mnohé z nich nenávratně ztraceny. Veškeré nálezy v darované kolekci jsou jasně označeny v krabicích s lokalitou, někde i s přesnými daty sběru, poznámkami a čísly. Ke dni 15. února 2016 Š. Rak Muzeu Českého krasu věnoval celkem 11 005 vzorků zkamenělin o celkovém počtu 111 krabic z více než 100 lokalit. Do terénu ale Š. Rak jezdí pravidelně i několikrát týdně, a to také v rámci své práce, kdy má za úkol paleontologicky zmapovat a zpra-

covat rozsáhlá území v okolí Berouna. Veškeré své sběry průběžně věnuje do muzea a od února jsou to další stovky nálezů, které se stanou doplněním jeho rozsáhlé kolekce uložené v muzejních sbírkách.

Vybrané exempláře – takové, které splňují estetická i vědecká kritéria – ze sbírky věnované Š. Rake do Muzea Českého krasu budou také nedílnou součástí budoucí nové stálé geologické expozice. Z vybraných nálezů se tak stanou veřejně vystavené exponáty, které jistě nadchnou návštěvníky. Z některých z nich se třeba stanou noví sběratelé a donátoři muzea.

Soupis a výběr několika lokalit a souvrství s výčtem nasbíraných a evidovaných exemplářů z kolekce Š. Raka (v pořadí podle počtu vzorků):

Letenské souvrství	1 498
Kopaninské souvrství	1 062
Zlíčovské vápence	902
Slivenecké vápence	821
Koněprusy	637
Vinařické vápence	596
Dalejské břidlice	478
Dvorecko-prokopské vápence	429
Lochkovské vápence	356
Acanthopygové vápence	336
Lištice	331
Zahořanské souvrství	261

Kéž je podobných kolekcí pro naše muzeum zachráněno víc, neboť vědecká a vypořádací hodnota, je-li sbírka důsledně vedena, pak nesmírně zvýší potenciál muzejního sbírkového fondu a v jistém smyslu jeho jedinečnost a konkurenceschopnost snad i v porovnání s mnoha většími a známějšími institucemi.

Obr. 2. Několik trilobitů spodního devonu Barrandienu. Foto Š. Rak.

Fig. 2. Choice of Lower Devonian trilobites from Barrandian Area. Photo by Š. Rak.